

ČESKÉ ŠVÝCARSKO

ZPRAVODAJ SPRÁVY NÁRODNÍHO PARKU ČESKÉ ŠVÝCARSKO

Květen 2012

11. ročník

1/2012

OBSAH:

V lesích NP pomáhají peníze z EU	2-3
Brouci a povodně v Zadních Doubicích	4
Vodnářovité	5
Čáp černý - report VIII	5
Když se řekne „čertův keř“	6
Vranka obecná	7
Unikátní nálezy mechů	8-9
Kravec <i>Buprestis splendens</i>	10
S hasiči proti střevličce	11
Sanace nestabilního balvanu nad kyjovskou silnicí	12-13
Tetřívka obecná	14-15
Rozhovor s ministrem Tomášem Chalupou	16
Do národního parku po naučných stezkách	17
Soutěže, ekovýchova	18
Přehled událostí	19
Akce pro veřejnost	20

Vážení a milí čtenáři,

dovolte mi krátké zamyšlení nad tématem, jak „ustát“ dopady ekonomické krize na Správu Národního parku České Švýcarsko (dále jen Správa NP). To, že omezení finančních prostředků se dotklo i naší organizace, je zcela evidentní. Je také nutno zdůraznit, že i přes ekonomickou krizi je náš zřizovatel, Ministerstvo životního prostředí, stále připraveno držet náš rozpočet přibližně ve stejných dimenzích jako v letech předchozích. Nicméně je nutno se připravit i na „krizový scénář“, tj. na situaci, kdy nepříznivý vývoj české ekonomiky vyvolá výraznější škrt i v rozpočtu Správy NP. Jak se s tím ovšem vypořádat? Správa NP neprovádí žádné činnosti, které by bylo možno zcela odbourat. Ani úspory v personální oblasti nejsou reálné, neboť již v současné době je náš kolektiv tak malý, že prakticky neexistuje zastupitelnost na jednotlivých pozicích například v případě pracovní neschopnosti z důvodu nemoci. Nehodláme ani snižovat vysoký standard naší činnosti, na který jsem hrdý. Pokud by tedy nastala krizová situace, budeme pak muset některé naše činnosti utlumit či přesunout do dalších

let. Rozhodování to bude mimořádně obtížné, neboť, jak jsem již uvedl výše, neprovádíme nic, co by bylo zcela zbytečné. Doufám však, že se krizovému scénáři vyhneme a pokud ne, budeme se snažit, aby to na naší práci a na péči o svěřené území nebylo znát.

**Pavel Benda, ředitel Správy
Národního parku České Švýcarsko**

V lesích NP České Švýcarsko

OPERAČNÍ PROGRAM
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Posláním Národního parku České Švýcarsko je uchování a zlepšení přírodního prostředí, ochrana jedinečných geomorfologických hodnot, planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a zachování typického vzhledu krajiny (§ 1 zákona 161/1999 Sb., kterým se zřizuje Národní park České Švýcarsko). Pro naplnění svého poslání čerpá Správa NP České Švýcarsko finanční prostředky mimo jiné i z fondů Evropské unie (z Evropského fondu pro regionální rozvoj / Fondu soudržnosti) v rámci Operačního programu Životní prostředí. V rámci Operačního programu Životní prostředí jsou v lesích na území NP České Švýcarsko financovány následující projekty.

Podpora biodiverzity - rozšíření území ponechaného samovolnému vývoji (1. etapa)

V souvislosti s vymezením typů managementu lesních ekosystémů na celém území NP České Švýcarsko byla v plánu péče vymezena území, kde v nejbližších 10 letech musí být realizována opatření vedoucí k rozšíření území s typem managementu A - tzn. území ponechaného samovolnému vývoji. Celý projekt byl zaměřen na podporu biodiverzity, zejména odstraněním geograficky nepůvodních druhů a zahájením přeměny smrkových monokultur na porosty stanovištně původních dřevin. Veškerá vytěžená dřevina byla ponechána na místě přírodnímu rozkladu. Realizací plánovaných managementových opatření, která jsou předmětem tohoto projektu došlo k žádoucí úpravě druhové skladby lesních ekosystémů, podpoře biodiverzity a po realizaci druhé etapy bude převedena celá lokalita do oblasti s typem managementu A - území ponechané samovolnému vývoji.

Těžba a odkornění vejmutovky. Foto: Jiří Zach

Aktivity projektu:

- a) odstranění geograficky nepůvodních druhů (pokácení stromů)
- b) zahájení přeměny smrkových monokultur (pokácení, odvětvování a odkornění stromů)
- c) kompletní odstranění náletu geograficky nepůvodních druhů (výřez náletu)

Podpora biodiverzity - rozšíření území ponechaného samovolnému vývoji (2. etapa)

Projekt je pokračováním I. etapy. Realizací opatření, která jsou předmětem tohoto projektu dojde rovněž k žádoucí úpravě druhové skladby lesních ekosystémů, podpoře biodiverzity a následně k rozšíření území ponechaného samovolnému vývoji. Tohoto základního cíle bude dosaženo prostřednictvím výsadby stanovištně původních dřevin a instalací jejich časově omezené mechanické ochrany proti škodám zvěří.

Aktivity projektu:

- a) výsadba stanovištně původních druhů dřevin
- b) stavba oplocenek z klestu

Podpora biodiverzity - odstranění borovice vejmutovky

Realizací plánovaných managementových opatření, která jsou předmětem tohoto projektu dojde k úpravě druhové skladby lesních ekosystémů a tím i k podpoře biodiverzity. Odstranění invazních druhů je nezbytnou podmínkou pro zachování biodiverzity a pro úspěšné pokračování v přeměnách lidskou rukou pozměněných lesních ekosystémech. Výsledkem projektu bude odstranění borovice vejmutovky z nejméně zasažených částí NP a současná izolace ohnisek jejího výskytu, kde je již plně rozvinutá invaze. Lokality s plně rozvinutou invazí nebudou řešeny v rámci tohoto projektu. Tím, že bude borovice vejmutovka jednorázově odstraněna z nejméně zasažených částí, zamezíme rozvinutí invaze na významné části území NP.

Aktivity projektu:

- a) odstranění náletu borovice vejmutovky výřezem v lesních porostech
- b) odstranění náletu borovice vejmutovky výřezem na skalách (horolezecké techniky)
- c) odstranění dospělých plodících stromů (pokácení, odvětvování a odkornění)

Úpravy druhové skladby lesních ekosystémů NPČŠ

Rovněž tento projekt je zaměřen na podporu biodiverzity v podobě úpravy druhové skladby lesních ekosystémů. Není ovšem zaměřen pouze na borovici vejmutovku, ale i na další geograficky nepůvodní druhy (modřín, dub červený atp.) potažmo i na stanovištně nepůvodní druhy, jako je smrk ztepilý na nevhodných lokalitách. V případě, že by tato opatření neby-

pomáhají peníze z EU

la realizována, došlo by s vysokou pravděpodobností k plnému rozvinutí invaze geograficky nepůvodních druhů a s tím spojené degradaci stanovišť a následnému zhoršení přírodního prostředí. Provedením výchovných zásahů zahrnutých v tomto projektu bude možné uvolnit matečné stromy žádoucích dřevin, jako je buk, jedle atp., vtroušených do smrkových monokultur a tím přispět k rychlejší přeměně lesních porostů na lesy přírodě blízké.

Aktivita projektu:

- výřez nežádoucích dřevin horolezeckou technikou v nepřístupných terénech.
- výřez borovice vejmutovky, modřínu, douglasky a dubu červeného.
- prořezávky za účelem odstranění stanovištně nepůvodních druhů a podpory cílových dřevin.
- odstranění dospělých plodících stromů nežádoucích dřevin (pokácení a odkornění).

Jan Drozd

Odstranění vejmutovky ze skal pomocí horolezeckých technik. Foto: Jiří Zach

Oplocenka z klestu. Foto: Jan Drozd

Uvolnění buku. Foto: Jiří Trnobranský

Přehled projektů hrazených z OPŽP

Název projektu	Podpora biodiverzity – rozšíření území ponechaného samovolnému vývoji (1.etapa)	Podpora biodiverzity – rozšíření území ponechaného samovolnému vývoji (2.etapa)	Podpora biodiverzity - odstranění borovice vejmutovky	Úpravy druhové skladby lesních ekosystémů NPCŠ
prioritní osa	6 – Zlepšování stavu přírody a krajiny	6 – Zlepšování stavu přírody a krajiny	6 – Zlepšování stavu přírody a krajiny	6 – Zlepšování stavu přírody a krajiny
primární oblast podpory	6.2 – Podpora biodiverzity	6.3 – Obnova krajinných struktur	6.2 – Podpora biodiverzity	6.3 – Obnova krajinných struktur
akceptační číslo	8011576	9024646	10058746	10058896
číslo projektu	CZ.1.02/6.2.00/08.00945	CZ.1.02/6.3.00/08.02796	CZ.1.02/6.2.00/10.06871	CZ.1.02/6.3.00/10.06876
období realizace	2009 - 2011	2011 - 2013	2011 - 2013	2011 - 2013
dodavatel (vítěz veřejné zakázky)	Marek Klofáč IČO: 46045902	Marek Klofáč IČO: 46045902	HEDERA ZIMA, spol. s r.o. IČO: 25013769	LESS & FOREST s.r.o. IČO: 271 06 632
celkové ustatelné náklady	2 403 728,60 Kč	4 184 850,00 Kč	15 175 705,00 Kč	20 739 883,20 Kč
z toho:				
příspěvek EU	2 043 169,30 Kč	3 557 122,50 Kč	12 899 349,25 Kč	17 628 900,55 Kč
příspěvek SFŽP	240 372,86 Kč	418 485,00 Kč	1 517 570,50 Kč	2 073 988,50 Kč
příspěvek státního rozpočtu	120 186,43 Kč	209 242,50 Kč	758 785,25 Kč	1 036 994,15 Kč

Brouci a povodně v Zadních Doubicích

Na území NP České Švýcarsko i CHKO Labské pískovce se sledováním hmyzu vázaného na přirozené toky zdejších řek dlouhou dobu zabývá řada externistů a pracovníků obou správ. Druhově specifické břehy meandrujících toků se šterkopisčitými náplavy a jílovými stržemi jsou bohaté na výjimečné unikáty z říše hmyzu. Tyto stanoviště specializované druhy nazýváme souhrnně druhy ripikolní. Řada z nich je v rámci praktické entomologie hodnocena jako bioindikátor nejvyššího stupně, tzv. relikť a lze dle jejich přítomnosti velmi dobře sledovat stav toku, případné znečištění i možnosti či jejich snahy o expanzi na další vhodná místa. S těmito reliktními druhy se proto nelze setkat např. na březích tvořených rovinaninou či betonem.

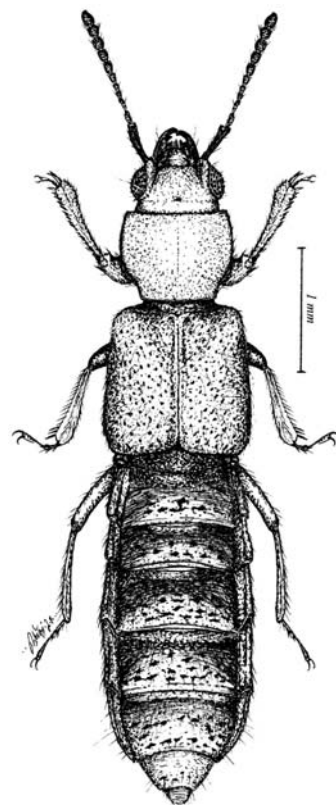
Na počátku srpna roku 2010 došlo na Děčínsku k silným povodním a povod-

ňová vlna se prohnala i Kyjovským údolím. Došlo zde k narušení původního krytu Křinice, destrukci vegetačního krytu a na řadě míst vznikly nové písčiny a strže. Zdejší průzkum byl zaměřen především na **střevlíkovité** (Carabidae) a **drabčíkovité** (Staphylinidae) brouky, kteří jsou pro podobná sledování nejlepšími indikačními skupinami.

Hlavním tématem průzkumu bývá právě vztah silné povodně a osídlení vzniklých stanovišť specializovanými brouky. Jelikož všechny druhy osidlující tento dynamický ekosystém jsou plně okřídleni a jejich aktivita vrcholí teplým počasím, kdy jsou vyhrátí brouci schopni velmi rychle reagovat na příchozí změny, bývá po povodních často velmi pravděpodobné zachycení těch druhů, jenž zde žijí ve velmi malé početnosti a entomologové neměli možnost je zachytit.

Exkurze konaná v Kyjovském údolí bezprostředně po povodni už přinesla první zajímavé výsledky. Na větších písčinech již na první pohled bylo jasné, že zástupci drabčků rodu *Bledius* neutrpěli povodní žádnou ztrátu, ba naopak. Některá místa byla osídlena desítkami až stovkami zástupců druhu *Bledius subterraneus* a *B. defensus*. Blediosové se objevili i na několika nových písčitých naplaveninách a byli jednoznačně dominantními drabčiky. Největším zástupcem tohoto rodu v Českém Švýcarsku je podhorský druh *B. talpa* typický svými kovově modrými krovkami.

Na zarostlých písčitých březích zůstala i početná populace drabčika *Ocalea rivularis*, který je v Červeném seznamu ohrožených druhů bezobratlých živočichů ČR zařazen mezi ohrožené druhy a patří právě mezi výše zmíněné reliktní druhy. Nárůst populace byl zaznamenán také u střevlíčka *Bembidion monticola*. Zatímco před povodní zde byl nalezen pouze jediný exemplář, v roce 2011 byl nesrovnatelně početnější a objevoval se především na hlinitopísčitých březích a na malých šterkopiskových ostrůvcích.

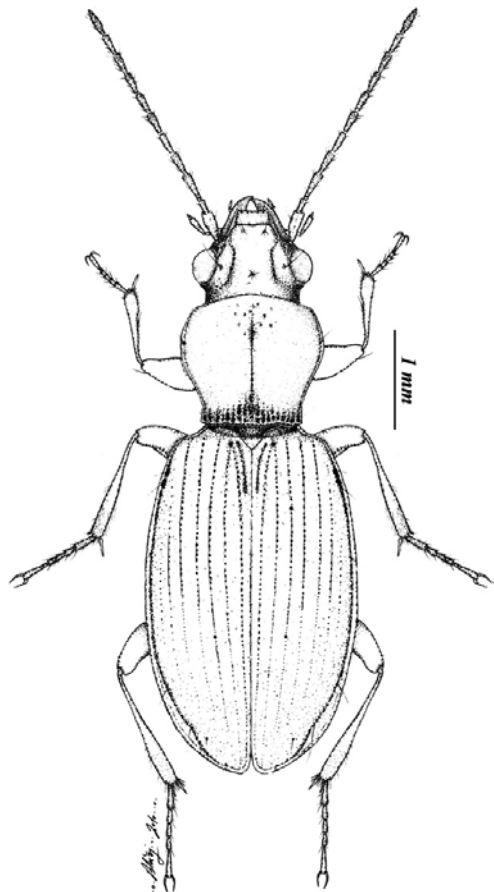
Podhorský drabčik *Bledius talpa* (Gyllenhal). Kresba: L. Blažej

Z ostatních významnějších druhů rodu *Bembidion* zde byl registrován také *B. stomoides* a ostatní běžnější druhy. Expanze byla registrována také u zástupců čeledi Dryopidae a Hydrophilidae či v případě kovaříka *Negastrius pulchellus*.

Zda povodeň ovlivnila zdejší faunu ripikolních brouků ve větším měřítku bude jasné až v letošním roce, jelikož zkušenosti z jiných lokalit v ČR vykazují železnou pravidelnost expanze po dvou letech od povodňové události. V každém případě je zřejmé, že řada plně okřídlených druhů v podmínkách Českého Švýcarska již nyní osídlila tyto nově vzniklé písčiny a obnažené břehy.

Význam sledování tohoto společenstva souvisí především s nutnou ochranou přirozených toků a jejich nivy, protože v měřítku střední Evropy se jedná o nejohroženější stanoviště reliktních druhů ripikolního hmyzu.

Lukáš Blažej,
Pavel Krásenský

Ripikolní šídlatec *Bembidion stomoides* Dejean. Kresba: L. Blažej

Vodní brouci Českého Švýcarska - čeleď vodnářovití (Elmidae)

Přirozené toky v Českém Švýcarsku jsou klenotnicí vzácných a specializovaných druhů hmyzu, které jsou na ně stanovištně vázány. Broučičí čeleď **vodnářovití** (Elmidae), kterou bychom rádi představili v tomto příspěvku, je v rámci běžné entomologické praxe značně opomíjená. Jedná se o drobné broučky žijící pod vodní hladinou řek, potoků a bystřin, kde se silnými drápkami přidrží kamenů, vegetace či ponořeného dřeva. Spodní část těla těchto brouků je hustě ale jemně ochlupena a ve vodě se kolem ní vytváří vzduchový polštář umožňující broukovi pod vodou dýchat. Z této vlastnosti pramení také závislost elmidů na vysokém obsahu rozpuštěného kyslíku ve vodě, což z nich dělá výborné bioindikátory, jelikož znečištěné toky jsou na kyslíkové poměry velmi chudé. Larvy elmidů jsou protáhlé, silně sklerotizované a dýchání jim umožňují trsy zatažitelných análních žaber. Potravu elmidů tvoří řasy, vodní mechy, rostlinný detrit či ponořené dřevo.

V Českém Švýcarsku byl na řadě míst sledován výskyt těchto druhů a jejich početnost. Velmi uspokojivé výsledky

přinesly všechny hlavní toky, jelikož jsou vodnáři osídleny nejen v několika druzích, ale především v obrovských počtech. Na příkladu řeky Chřibské Kamenice ve Všemilech lze konstatovat jejich zastoupení v případě odběru z plochy dna 50 x 50 cm tvořené šterkem a kameny střední frakce, kde byl zaznamenán výskyt 64 jedinců ve třech druzích!

Nejhojnějším druhem ČR i Českého Švýcarska je *Elmis maugetii* (viz obr.), který je ve všech tocích, včetně řeky Labe dominantním druhem. Z ostatních druhů je pro region typický *Limnius perrisi*, který se vyskytuje v rychlých úsecích chladných pstruhových vod. Vzácněji se

můžeme setkat s mnohem drobnějšími zástupci čeledi druhu *Oulimnius tuberculatus* či *Elmis aenea*.

Jelikož se jedná o determinaci velmi složité skupiny brouků, je část materiálu stále ve fázi určování, a je velmi pravděpodobné, že se zde vyskytnou další druhy těchto fascinujících brouků. Při sběru elmidů se lze setkat také s jinými brouky osidlujícími zdejší toky, jako např. s potápníky, vodany, vodomily či s vírníky. Celkové druhové složení vodních toků Českého Švýcarska je velmi bohaté a nejen v případě vodnářů poskytuje životní prostor silným populacím.

Lukáš Blažej

Čáp černý - report VIII

V roce 2011 bylo okroužkováno pouhých šest mláďat, a to na dvou hnízdech. Na prvním pravidelně obsazovaném skalním hnízdě v oblasti Doubic byla dne 7. června okroužkována tři mláďata a na druhém hnízdě, na buku v oblasti Libouchce, byla okroužkována také tři mláďata. Všechna mláďata z obou hnízd byla úspěšně vyvedena. Ostatní hnízdiště byla neobsazena, zřejmě z důvodu špatných potravních nabídek - po povodních byla většina rybích obsádek splavena pryč.

Zpětná hlášení:

Izrael k 5.10. 2011

- čáp černý 60M6, kroužkovaný 14. 6. 2005 na stromovém hnízdě u Mezní Louky. Tento pták byl v Izraeli pozorovaný také v roce 2008, 2009 a 2010,

- čáp černý 6022, kroužkovaný dne 5. 6. 2003, na skalním hnízdě u Doubic. Tento pták byl pozorovaný také v roce 2005 v Chorvatsku, 2010 v Maďarsku a 2009 v Izraeli,

Česká republika

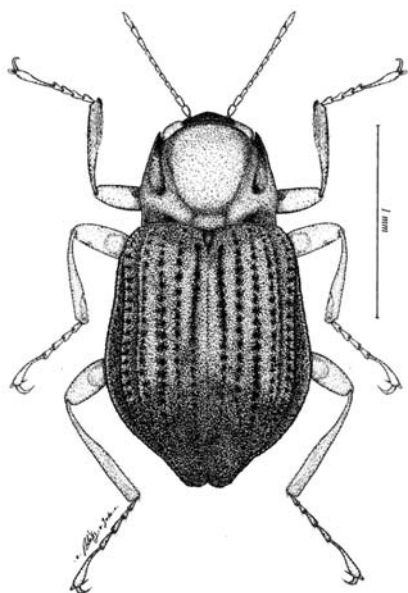
- čáp černý 6155, který byl kroužkovaný dne 21. 6. 2006 jako mládě na hnízdě u Mezní Louky, byl pozorován 14. 6. 2011 jako hnízdící na lokalitě Drahenice poblíž městečka Březnice na Příbramsku, jak krmí svá dvě mláďata,

Francie

- čáp černý 6151 kroužkovaný jako mládě na hnízdě dne 21. 6. 2006 u Mezní Louky byl pozorován 10. 2. 2011 u města Arles ve Francii,

- čáp černý 61TM kroužkovaný 8. 6. 2007 jako mládě na hnízdě u Mezní Louky byl 15. 9. 2011 pozorován u Lac du Der a před tím také u Orient Lake.

Pavel Benda

Vodnář *Elmis maugetii* Latreille, nejhojnější druh čeledi Elmidae.

Kresba: L. Blažej

Když se řekne „čertův keř“...

... nebo též vlčí pepř, vlčí lýko, vrah lidský, mizerná krev, hrdlomor, mezereon, nebo naopak boží lýčí, dívčí dřevo, divé koření, horský pepř – tolik pojmenování dali lidé v různých dobách drobnému keři, který rozkvétá brzy z jara, kdy často ještě leží sníh, záplavou drobných růžových květů.

Chcete-li tento malý keř najít, musíte se vydat začátkem března do bukových lesů, porůstajících zdejší čedičové kopce, a pozorně se dívat, zda neuvidíte růžovými květy porostlé proutky. Tak vypadá **lýkovec jedovatý**, latinsky zvaný *Daphne mezereum*, v botanickém systému řazený do čeledi **vrabečnicovité** (*Thymelaeaceae*). Je to vzpřímený 30 až 100 cm vysoký keř, nápadný silně voňavými, cca 1 cm velkými růžovými květy, které vyrůstají ve shlucích přímo z větví. Listy se vyvíjejí až po květech, jsou obvejčité, 6 až 10 cm dlouhé a 1 až 2 cm široké, na lici zelené, na rubu šedozelené až modrozelené. Často vyrůstají nahroušeně na koncích větví, kde tvoří „čupřinu“. Plody se podobají jasně červeným korálkům. Jedná se o dužnaté peckovce (podobně jako u třešně), 5 až 8 mm velké, mající uvnitř kulovitou černohnědou 4 až 6 mm velkou pecku.

Lýkovec jedovatý nalezneme ve stinných až polostinných listnatých a smíšených lesích rostoucích na vlhkých, humózních, kamenitých i hlinitých, živinami bohatých půdách. Nejčastěji se jedná

Lýkovec jedovatý. Foto: I. Marková

o květnaté bučiny, dubohabřiny, suťové a roklínové lesy. Lýkovci vyhovují místa s vysokou vzdušnou vlhkostí, proto ho v nižších polohách najdeme na zastíněných stanovištích, zatímco ve vyšších polohách se chová jako světlomilná dřevina.

Jak už název napovídá, jedná se o jedovatou rostlinu, která obsahuje především toxické diterpenoidní alkoholy (dafnetoxin, mezerin) a kumariny (dafnetin, dafnoretin). Jedovaté látky se hromadí hlavně v plodech, ale přítomny jsou v celé rostlině. Díky kumarinům jeho květy pronikavě voní.

Jako řada jedovatých rostlin byl i lýkovec v minulosti využíván k léčení. V Mathioliho herbáři se např. dozvíme, že „Požití čerstvého

nebo suchého jediného lístku vlčího lýka většího vypuzuje stolicemi hustý a spekly šlem, vyhání vodnatelnost, vzbuzuje dávení a přivádí menstruaci.“ Opravdu kuriózní je pak jeho vnější užití, kdy autor píše: „Umačkané zelené listí, přiložené na bolavou kyčel, vytahuje špatné vlhkosti z hloubky do kůže, až se to zardí a naběhnou puchýře. Puchýře tyto mají se nůžkami prostříhnouti a ven vyjde vodnatost, několikrát se pomaže toto místo novým a neslaným máslem, což krotí bolest a odnímá horkost.“ Budme rádi za výdobytky moderní medicíny :-).

Lýkovec jedovatý nepatří sice mezi zákonem chráněné rostliny, přesto se jedná o vzácný druh zařazený v Červeném seznamu cévnatých rostlin ČR do kategorie C4, kam patří vzácnější druhy vyžadující další pozornost. Potkáte-li ho při svých procházkách jarní přírodou, kochejte se jeho krásou, neboť v létě splyne s lesní zelení a už ho nespátříte.

Ivana Marková

Lýkovec jedovatý - kvetoucí větvíčka.
Foto: I. Marková

Vranka obecná (*Cottus gobio*)

Vranka obecná je další ryba, která se vyskytuje ve vodách NP České Švýcarsko. Tato drobná rybka z řádu ostnoploutvých, čeledi vrankovitých, je v Čechách jediným zástupcem rodu. Ale již na Moravě a Slovensku, v povodí Baltského moře a Dunaje žije její příbuzná, vranka pruhoploutvá (*Cottus poecilopus*).

Někteří ichthyologové se domnívají, že vranka byla původně mořskou rybou, která se v průběhu dávných věků přizpůsobila životu ve sladkých vodách. Je to drobná rybka dosahující výjimečné velikosti 15 cm. Z lidského hlediska není žádnou krasavicí. Když Příroda nadělovala rybí krásu, zůstala vranka zřejmě příkrčena někde za kamenem, což ostatně činí dodnes a opustit úkryt ji přiměje jen hrubé vyrušení nebo potrava, která se k ní neopatrně přiblíží. Vranka nemá eleganci pstruha, ladné linie lipana ani aristokratickou vznešenost lososa.

Pro svou velikost nemá ani hospodářský význam. Přesto má v ichthyofauně horských čistých potoků a říček nezastupitelné místo. Je spolehlivým indikátorem čistoty vody. Je potěšující, že v hlavních tocích NP České Švýcarsko, v Kamenici a Křinici, je výskyt vranky obecné více

než hojný. Při kontrolních odloveh byl zjištěn výskyt v poměru jeden jedinec na dva metry vodního toku. To svědčí o vynikající čistotě vody v těchto tocích, ale i o absenci velkých pstruhů.

Vranka je totiž pro velkého pstruha neodolatelným soustem. V dávných dobách této slabosti využívali pytláci a líčili na velké pstruhy noční šňůry s nastraženými vrankami. Ostatně ještě před 50 - 60 lety autoři příruček pro sportovní rybáře radili: „Víte o velkém pstruhovi a nemůžete ho ulovit? Vláčejte v místě jeho sídla mrtvou vranku a úspěch je zaručen!“

To jsou však doby minulé a dnes se vrance dostává plné ochrany.

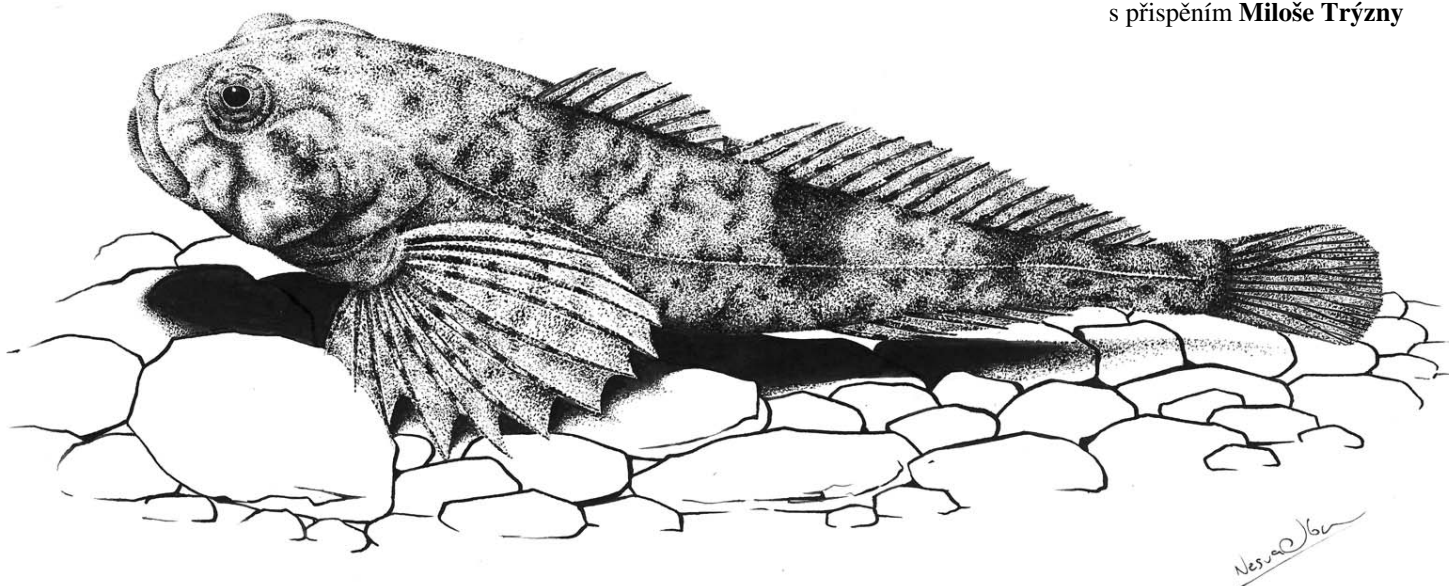
Pojďme si tuto rybku pstruhových vod trochu přiblížit. Rozšíření vranky zahrnuje téměř celou Evropu, chybí jen v Itálii, Řecku, Dánsku a v kavkazské oblasti. Vranku neuvidíte mrštně proplouvat vodním sloupcem, o návštěvě vodní hladiny se jí může jen zdát. Nemá totiž plynový měchýř a tak je odsouzena pouze k pobytu u dna. To ji však nebrání v čilých poskocích po dně toku, které tvoří kameny a štěrky, případně písek. Bahno nemiluje. Zde pronásleduje jepice, chrostíky, pošvatky či pakomáry. Dorůstá do 10 - 12

cm délky, větší jedinci jsou výjimkou. Má vřetenovité tělo s velkou, shora zploštěnou hlavou, velká ústa jsou ozubená. Sliznatá kůže je bez šupin. Patří mezi středněvěké ryby, dožívá se až deseti let. Zbarvení vranky je značně proměnlivé, a to v závislosti na barvě dna. Intenzita šedé a hnědé jako základ barvy těla vranky kolísá podle barvy toku, ve kterém tato rybka žije.

U nás je vranka typickou rybou pstruhových a lipanových pásem, zasahuje však i do pásma parmového, má-li požadovanou kvalitu vody. Byla však zjištěna i ve Vltavě v Praze. Vranka, jako většina ostnoploutvých se tře v březnu a v dubnu, ve vyšších polohách až v květnu. Jiker klade poměrně málo, jelikož jsou značně velké (až 2,5 mm). Samec (jak je typické pro ryby, které kladou malé množství jiker) nakladené jikry hlídá a urputně brání a ploutvemi přihání čistou a kyslíkatou vodu. Aktivita vranek vzrůstá s přicházejícím večerem a v noci, ve dne je aktivní jen v době rozmnožování.

Poskytněme vrance obecné takovou ochranu a péči, jakou si bezesporu zaslouží. Vždyť je jedním z představitelů rybího společenství našich nejkrásnějších vod.

Vladislav Vencko
s přispěním **Miloše Trýzny**

Dva unikátní nálezy mechů v krajině

Posledních 20 let přineslo převratné změny společenských poměrů, které se odrazily nejen v životním stylu obyvatel, ale i v našem vztahu k životnímu prostředí. Zdravé životní prostředí se stalo veřejným zájmem. Masivní výstavba čistíren odpadních vod ve městech i malých obcích spojená s výrazným poklesem užívání průmyslových hnojiv v zemědělství, vyčistila naše řeky tak, že se v nich můžeme koupat a v Kamenici se na podzim

kochat pohledem na třoucí se páry lososů.

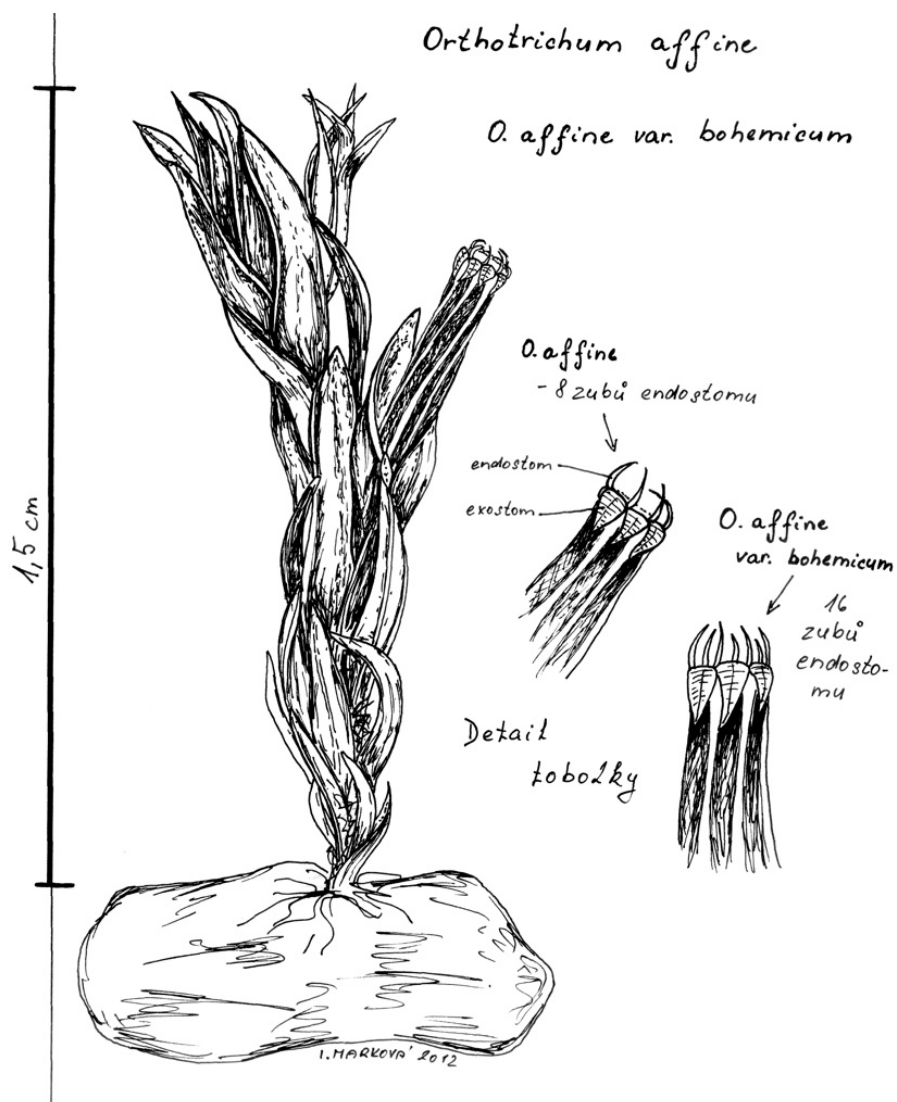
Díky odsíření tepelných elektráren došlo k prudkému poklesu emisí oxidu siřičitého v ovzduší. Zatímco v roce 1982 dosahovaly průměrné roční koncentrace oxidu siřičitého v severozápadních Čechách 250 – 300 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, v roce 1995 už klesly na 50 – 100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ a v roce 2000 místy klesly na 0 – 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$! Tyto pozitivní změny se odrazily nejen na kvalitě života obyvatel průmyslových oblastí, ale

i na životě v přírodě. Trvalo to skoro 15 let, než deště omyly borku stromů od kyselých nánosů síry, a vytvořily tak příhodné podmínky pro růst lišejníků a mechů. Tato pozitivní změna je rok od roku patrnější. Borka stromů se pokrývá lišejníky roztodivných tvarů i barev, přibývá mechových bochánků. Navracejí se druhy dávno považované v našem kraji za vyhynulé a objevují se druhy nové.

Evropa patří z hlediska mechorostů k dobře poznaným regionům, proto se již neočekává, že by tu mohl být v přírodě objeven a popsán nový mech pro vědu, a to se právě stalo. V roce 2006 jsem při terénním průzkumu v okolí Doubice sebrala mech, tak jako obvykle jsem si zapsala údaje o lokalitě a odnesla si ho domů spolu s dalšími nálezy. Když jsem následující rok své sběry určovala, tak tahle položka neodpovídala žádnému v České republice rostoucímu druhu. Nevěděla jsem si s ní rady, a tak jsem položku poslala zkušenějšímu kolegovi na Ostravskou universitu. Ten položku prohlédl a zjistil, že mech opravdu neodpovídá žádnému z druhů rostoucích v České republice, ani v Evropě, a dokonce ani na světě! Nyní začal ten správný tanec. Vyšla jsem se znovu na lokalitu, našla příslušnou populaci a odebrala vzorek, který následně putoval na genetickou analýzu do Polska na universitu v Olsztynu. Analýza potvrdila nový druh!

V roce 2009 jsme měli připravený článek k publikování v zahraničním tisku. Zde jsme ovšem narazili, oponenti nechtěli uznat námi popsáný mech jako nový druh. Po dvou letech bojů jsme náš mech v roce 2011 publikovali jako varietu pod latinským jménem *Orthotrichum affine* var. *bohemicum*, česky mu budeme říkat **šurpek tenkožeberný český**. Mezi zástupci rodu patří k „velikánům“, dosahuje výšky neuvěřitelných 3 cm. Na první pohled vypadá stejně jako **šurpek tenkožeberný** (*Orthotrichum affine*), od kterého se liší znaky na tobolece. Za příhodných podmínek se dají oba mechy odlišit v terénu pomocí botanické lupy.

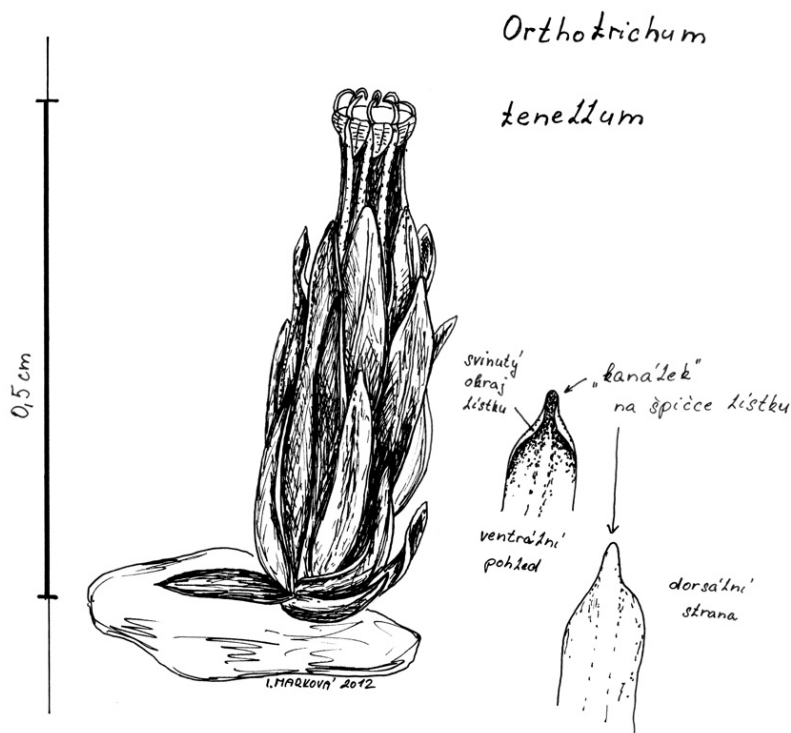
Mnohem snazší cestu na světlo světa měl druhý mech, **šurpek** *Orthotrichum*

Šurpek tenkožeberný (*Orthotrichum affine*) svým vzhledem odpovídá nově popsané varietě *Orthotrichum affine* var. *bohemicum*. Oba mechy se od sebe liší znaky na tobolece. Tobolka *O. affine* nese celkem 8 zubů endostomu (= vnitřního obústí, na obrázku jsou vidět 4 zuby), *O. affine* var. *bohemicum* má celkem 16 zubů endostomu (na obrázku je vidět 8 zubů). Kresba: I. Marková

Labských pískovců a Lužických hor

Šurpek *Orthotrichum tenellum* – nový druh pro Českou republiku, typickým znakem je kanálek na špičce listku, který vzniká stočením okrajů čepele dovnitř listku. Kresba: I. Marková

tenellum. Během výzkumu mechorostů jsem v roce 2008 sebrala v Pavlině údolí mech, zapsala jsem si údaje o lokalitě a odnesla ho spolu s dalšími sběry domů. Zde položka čekala skoro dva roky se stovkami dalších na zpracování. Mech byl přibližně určen jako jeden velmi vzácný druh a jeho potvrzení slibovalo opět malou senzaci. Položka tedy putovala do Ostravy ke kolegovi V. Fláškoví. Jaké bylo naše překvapení, když se z položky nevyklubal námi předpokládaný vzácný druh, ale jednalo se přímo o nový druh pro Českou republiku! Nález byl na podzim roku 2011 publikován v českém odborném tisku.

Šurpek *Orthotrichum tenellum* byl doposud znám z okolních států. Pavlino údolí je zatím jedinou lokalitou tohoto druhu v České republice. Vzhledem k svému nenápadnému růstu, rostliny jsou menší než 1 cm, a problematickému rozpoznání v terénu (pro jeho bezpečné určení je nutný mikroskop), bude nejspíš patřit k přehlíženým druhům.

Ivana Marková

Na území NP vyhlášen nový památný strom: „Dub Jiřího Marka“

Správa Národního parku České Švýcarsko vyhlásila rozhodnutím č.j. SNPCS 04135/2011 ze dne 23.9.2011 **památný strom** v k.ú. Rynartice, v lokalitě Na Tokáně pod názvem „**Dub Jiřího Marka**“. Jedná se o soliterně rostoucí dub zimní s obvodem kmene ve výšce 130 cm nad patou 305 cm, celkovou výškou 32 m a šířkou koruny 18 m. Strom byl odhadnut na věk 150 let.

Dub Jiřího Marka roste mimo zastavěné území na otevřeném, stanovištně velmi vhodné lokalitě. Celý otevřený prostor je lemován lesním porostem, který zároveň plní ochrannou funkci před větrnými poryvy. Koruna je nízko nasazená a mírně nepravidelná. Jelikož je v dostatečné vzdálenosti od blízké turistické stezky,

nevykazuje ani do budoucna žádná potencionální nebezpečí. Rozměrově patří tento strom v rámci území NP České Švý-

carsko mezi **nadprůměrné** exempláře tohoto druhu. V současné době je strom stabilní a nevykazuje žádná mechanická ani fyziologická poškození. V lokalitě svého růstu tvoří významnou dominantu.

Tento památný strom je pojmenován na počest velmi významného regionálního ochránce přírody a dlouholetého pracovníka Správy NP České Švýcarsko, který po těžké nemoci zemřel dne 10. února 2009. Naším přáním je, aby jeho jméno bylo navždy spojováno s krajinou Českého Švýcarska, kterou tolik miloval a pro kterou tolik vykonal. Snad náš nový památný strom bude našim následovníkům připomínat tohoto **výjimečného člověka**.

Pavel Benda,
Lukáš Blažej

VYHYNULÉ A NEZVĚSTNÉ DRUHY LABSKÝCH PÍSKOVců (ČESKOSASKÉHO ŠVÝCARSKA)

Díl 13. Krasec *Buprestis splendens*

K dalším druhům živočichů, se kterými se v oblasti Českosaského Švýcarska pravděpodobně nesetkáme, patří krasec *Buprestis splendens*.

Krasci jsou početnou čeledí teplomilných a za slunečního svitu rychle létajících brouků. Jmenovaný druh má lesklé kovové zbarvení. Krovky jsou zelenavé s červeným podélným švem. Druh má sice široké, zato však velmi rozptýlené rozšíření od západní Evropy po západní část Ruska. S krascem se v současnosti ještě můžeme setkat na třech lokalitách ve Španělsku, dvou lokalitách v Itálii, dále v Rusku, Polsku (v Bělověžském národním parku), v Rumunsku, Albánii a v Řecku. Vyhnul již v Německu, Rakousku, Švédsku i na Ukrajině. V současné době se vyskytuje pouze v malé části svého původního areálu v malých a od sebe velmi vzdálených reliktních populacích.

Mezi mnoha vlastnostmi přírodního prostředí, které umožňují, aby les mohl být domovem několika tisíců druhů rostlin a živočichů, je jeden faktor, jehož

existenci laik běžně nedoceňuje. Tím je výskyt mrtvého dřeva, klestu, popadáných větví či spadaného listí. V hospodářském lese je často toto dřevo odstraněno a zužitkováno. Odhaduje se, že v lesích, které podléhají ochraně, však může odumřelá dřevní hmota tvořit až 25% objemu všech stromů. Mrtvé dřevo je domovem pro nespočetné množství druhů hub či hmyzu. Mnoho z nich je ohroženo vyhynutím.

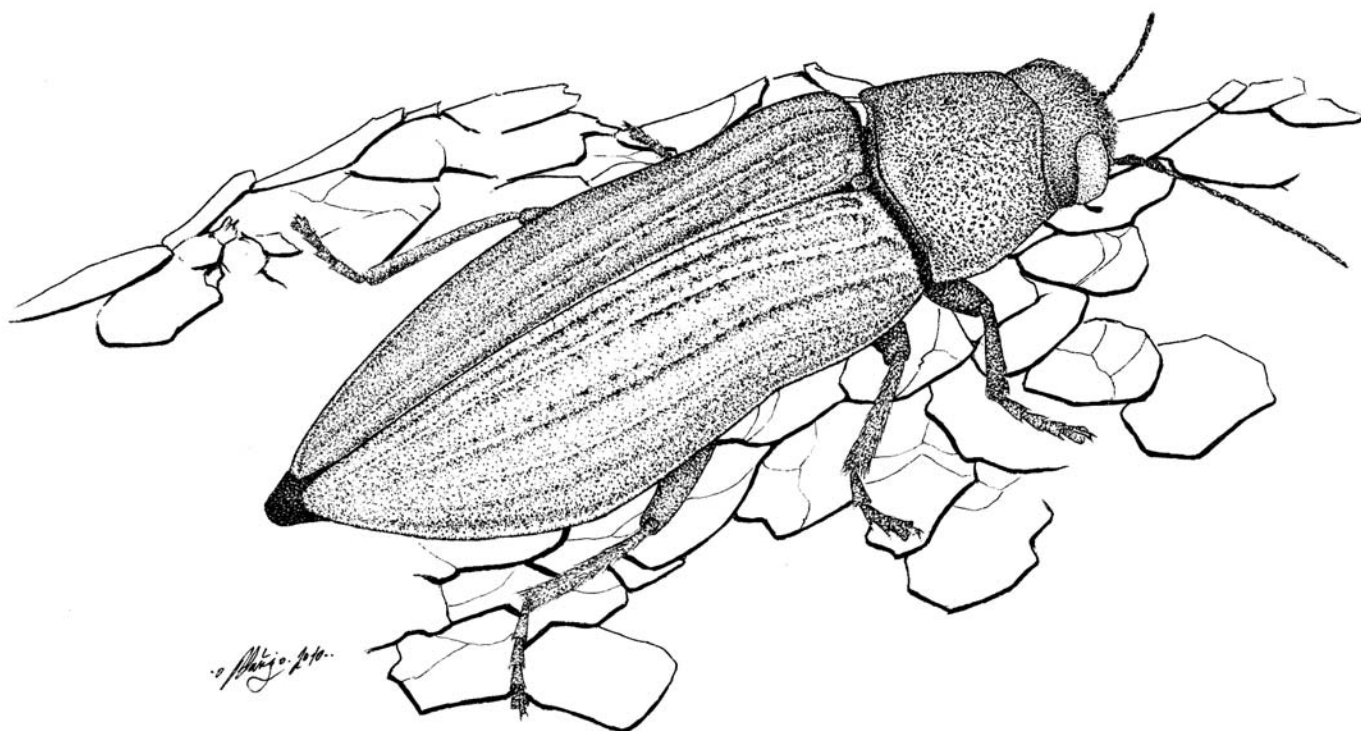
Právě přítomnost mrtvého dřeva je nezbytným předpokladem pro výskyt zmínovaného brouka. Vývoj larev probíhá v silnějších kmenech mohutných starých a odumřelých borovic s průměrem kmene větším než 40 cm a to většinou ve vyšších částech stromu. Důležitou podmínkou je, aby hostitelské stromy byly vystaveny přímému slunečnímu svitu.

Již v dobách vzniku národního parku jsme se pokoušeli pátrat po tomto krasci. V muzeu v nedalekých Drážďanech totiž existuje jeden vypreparovaný exemplář tohoto druhu se skromnou poznámkou

“Saské Švýcarsko”. Uvědomili jsme si, že staré borové porosty na obou stranách státních hranic by si mohly být velmi podobné. Pátrali jsme po starých odumřelých borovicích zejména v okolí Pravčické brány a zkoušeli nalézt alespoň známky po jeho pobytu. Těmi by mohly být charakteristicky tvarované výletové otvory v osluněných částech borovic. Vhodných stromů jsme skutečně našli několik, leč pobytové znaky jsme nenalezli žádné.

Druh dnes v celém areálu svého výskytu nezadržitelně vymírá. U nás i na Slovensku nejspíš vymřel dřív, než jsme jeho přítomnost mohli zaznamenat. A to navzdory tomu, že druh je chráněn tzv. Bernskou úmluvou o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť. Jediný exemplář v drážďanském muzeu nám však na věky bude připomínat, že tento druh zde v minulosti opravdu žil...

Miloš Trýzna

Se Sborem dobrovolných hasičů Hřensko proti střevličce východní (*Pseudorasbora parva*)

Na začátku tohoto roku správa NP spolu se Sborem dobrovolných hasičů Hřensko (SDH) provedla málo obvyklou, nicméně nezbytnou akci. Ta byla zaměřena na likvidaci nepůvodního a velmi agresivního druhu ryby **střevličky východní** v požární nádrži na Mezní Louce. Zde se zřejmě již delší dobu rozvíjela populace tohoto nebezpečně se šířícího druhu. Tato maximálně 12 cm velká ryba má původ v povodí Amuru a v zemích jihovýchodní Asie. Do Evropy se dostala s plůdkem býložravých ryb amura a tolstolobika (pro ČR se udává období kolem roku 1981). Do nádrže na Mezní Louce se rybky mohly dostat nejrozumnějšími způsoby, zřejmě však přenosem jiker v peří divokých kachen. V době zásahu proti střevličce zde byla populace velmi početná, vícegnerační a tvořilo ji stovky rybek nejrozumnějších velikostí.

Střevlička je známá svou nevybíravostí v jídelníčku. V hejnu je schopna napadat a v menších nádržích i vážně poranit velké

**Samec střevličky východní
s typickým proužkem na boku.**

Foto: L. Blažej

ryby (lín, kapr apod.). Katastrofální následky má také napadání obojživelníků v období jarní reprodukce. V drobných nádržích, kde díky populaci střevličky dojde k úplné likvidaci potravních zdrojů, se pak tento druh udržuje při životě díky kanibalismu.

Během února se uskutečnilo cvičení hasičů pod vedením Stanislava Křížka, které jsme využili k boji proti střevličce. Dobrovolní hasiči vodu z nádrže odčer-

pali, protože tu nelze vypustit. Jelikož je tato nádrž vedena jako požární, bylo nutno ji v centrální evidenci zařadit do kategorie „dočasně nefunkční“. Nádrž byla cíleně vypuštěna v tomto období, neboť k úspěšné likvidaci je nutný vysoký mráz, který pak zničí i případně přeživší jikry ve vypuštěné nádrži. V jarním období bude požární nádrž opět napuštěna.

Chtěli bychom tímto „naším“ hřenským hasičům poděkovat, protože bez jejich zkušeností a techniky by nebylo v našich silách tuto nezbytnou akci provést. **Pavel Benda, Lukáš Blažej**

Hasiči při vypouštění požární nádrže na Mezní Louce. Foto: L. Blažej

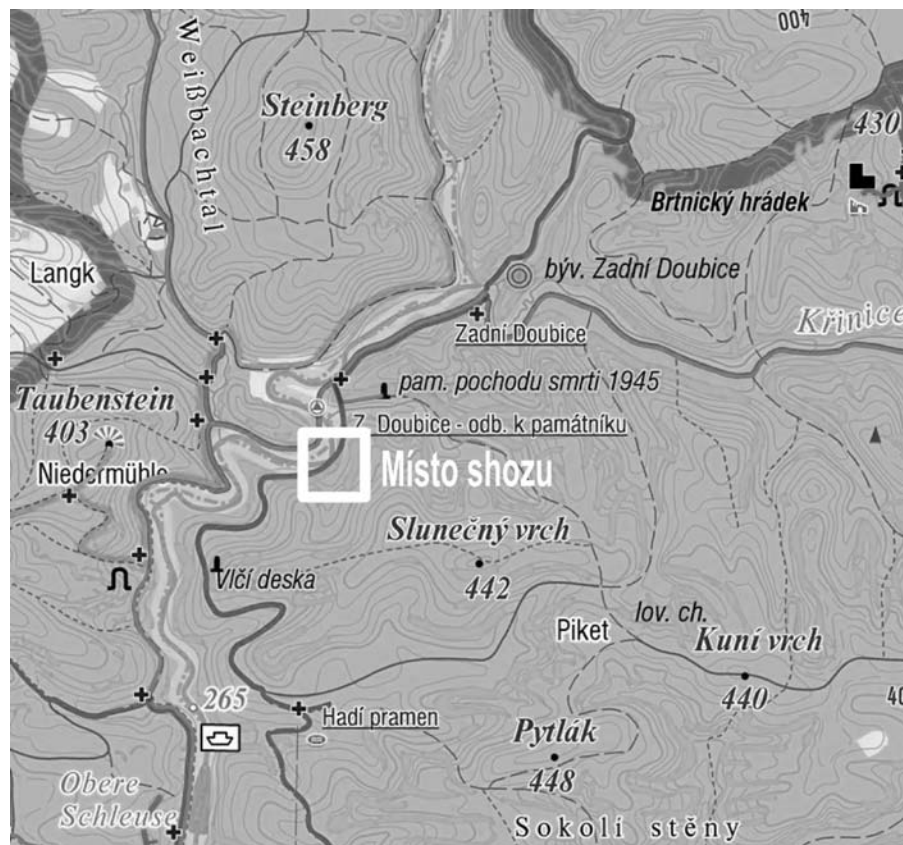
Sanace nestabilního balvanu

Jak si asi všimli i ti nejospalejší medvědi ve svých norách, je tu jaro! Všechno ožívá, běhá, sníh už skoro není ani v těch nejhlubších roklích. A také skály se dávají do pohybu. Pískovce jsou známy tím, jak dokážou vázat vodu. Ta byla v zimě zamrzlá a tvořila krásné krápníky ve známé Jeskyni víl. Voda může vytvářet nádherné tvary, může však být i velkou hrozbou a nejen jako povodně, jak vám popíší v následujícím článku.

Na sklonku podzimu jsem procházel Kyjovské údolí, abych zkontroloval stav stromů na hranách skal. Tyto stromy by mohly ohrozit návštěvníky Národního parku České Švýcarsko, a proto je jako skalní četa likvidujeme. Kousíček před „Vlčí deskou“ jsem narazil na podezřele vypadající svah. Uprostřed svahu trůnil kámen, který na první pohled vypadal velice stabilně a nezdálo se, že by jím cokoli dokázalo pohnout. Pod tímto balvanem, jehož velikost jsem odhadl na šest kubických metrů, byl svah zasypaný čerstvým, okrově zbarveným pískem. To by samo o sobě podivné nebylo,

Příprava shozu. Pravý balvan je největší blok o hmotnosti přibližně 10 tun, vlevo jsou pak menší shozené kameny o hmotnosti do 1 tuny.

Lokalizace místa shozu.

ale podezřelý byl obrovský kámen z pod kterého se písek vysypával. Zavola jsem tedy další skalníky a spolu jsme balvan očistili a prověřili. Vypadly na nás dva menší kameny, ale s velkým balvanem náš zásah nijak nepohnul. Místo se nám však nezdálo, a tak jsme balvan celou zimu bedlivě pozorovali. Naše opatrnost se vyplatila. Bezprostředně s jarním táním se pod balvanem objevoval další a další písek a začalo nám být jasné, že tento kámen musí pryč. Pro likvidaci balvanu jsme vybrali metodu řízeného shozu.

Akce „Shoz“ byla připravena na pátek 23. března. Skalníci Luboš Zeman a Stanislav Feigl byli vysláni na místo na průzkum již za brzkých ranních hodin. Provedli důkladné začistění okolí balvanu, pečlivě odstranili substrát, který překážel v bezpečném přístupu k balvanu. Následně jsem přijel já a Tomáš Salov, kterého doprovázeli novináři očekávající atraktivní reportáž z místa zásahu a v závěsu přijel i fotograf Vašek Sojka. Provedl jsem závěrečnou geologickou rekognoskaci místa shozu. Vznosné slovo rekognoskace obsahuje posouzení situace před shozem a dokumentace očištěného balvanu. Byli jsme tedy připraveni a akce „Balvan“ mohla začít. Skalníci Luboš a Standa začali připravovat ocelová lana, hupcuk, karabiny, ráčny a další. Balvan jsme

nad kyjovskou silnicí

přivázali za strom na protější straně cesty, naposledy vyzkoušeli pevnost přichycení lana a začali manipulovat pákou hup-cuku. Jaké však bylo naše překvapení, když kámen najednou spadl, aniž by se vůbec lana napnula! Kámen byl již tak nestabilní, že stačilo opravdu slabé zasáhnutí a bylo po akci. O velikosti shozeného balvanu se můžete přesvědčit v parku v Krásné Lípě, kam byl balvan na žádost města přemístěn. Na závěr byly shozeny menší nestabilní kameny, které byly odhaleny při pádu velkého balvanu.

Balvan nebyl hodnocen jako bezprostředně nestabilní, nebylo na něj dokonce nikdy nikým poukázáno, že by mohl být nestabilní a přesto stačilo tak málo a desetitunový obr se svalil jako věž z párátek v silné vichřici. Poučením z této akce budiž, že by člověk neměl chodit po krajině s páskou přes oči, ale měl by pozorně sledovat svět kolem sebe. Pak mu neuniknou ani věci krásné, jako ledové krápníky, ale také věci nebezpečné, jako kameny hrozící pádem.

Text a foto na této dvojstraně:
Jakub Šafránek

Jeden ze skaláků při shozu menších kamenů. Vlevo je místo dopadu velkého balvanu, vpravo je místo, ze kterého byl balvan uvolněn, a lano, které skalák na obrázku drží, přibližně označuje trajektorii pádu.

Takhle velický balvan ohrožoval stezku Kyjovským údolím. Vlevo je vidět místo, ze kterého byl balvan shozen.

JEŠTĚ JE MŮŽEME VIDĚT...

Tetřívěk obecný (*Tetrao tetrix*)

U tohoto druhu jsem na rozpacích, neboť vzhledem ke svému aktuálnímu výskytu v Labských pískovcích, resp. Českém Švýcarsku, by si zasloužil přeřadit spíše do kategorie vyhubených či nezvěstných druhů. Pokud se něco radikálního nestane, může v této kategorii skončit již v letošním roce. Poslední tetřívci (samec a samice) byli totiž pozorováni v roce 2011 v **oblasti Rájce** nedaleko Tisé.

Tetřívěk obecný je nezaměnitelný druh velikosti domácí slepice. Kohout je černý s bílou páskou přes křídlo a bílými podocasními krovkami, v době toku má nad očima nápadné lysé „poušky“. Lyrovitě utvářený ocas je patrný v sedě i v letu. Slepice je menší, rezavě hnědá, tmavě kropenatá. Tetřívci jsou nejnápadnější na jaře, kdy se časné zrána shromažďují ke společnému toku na otevřených místech, jako jsou louky, pastviny, pole či rozsáhlé paseky.

Charakteristický a velmi zajímavý je jeho tok. Kohoutci přilétají na tokaniště ještě za tmy, se svítáním se začínou ozývat syčivými zvuky („čusují“), spouštějí křídla, vztyčují ocas, povyskakují a třepotají křídly. Následují dlouhé série „bublání“, které je slyšet velmi daleko. Při něm kohouti drží krk v rovině hřbetu, pobíhají a poletují. Mohou tokat jak na zemi, tak i na stromě. **Skupinový tok** tetřívku lze pozorovat jen u silných a početných populací. U málo početných převažuje individuální tok. O snůšku i kuřata pečuje jen samice. Rodiny se do srpna až září zdržují pohromadě, pak se ptáci rozdělí do hejnek podle pohlaví. Tetřívci jsou stálí ptáci. V tuhých zimách si dokáží pomoci tím, že se zahrabávají do sněhu.

Tetřívěk obývá souvisle pás boreálních lesů (severský jehličnatý les) od Velké Británie až po Ochotské moře na východě. Směrem na jih proniká do vhodných reliktních prostředí, jako jsou rašeliniště, vřesoviště a horské oblasti. Výskyt v Alpách a Karpatech je označován jako glaciální relik (pozůstatek z doby ledové). Prakticky na celém území, mimo Ruska, je však hlášen znatelný úbytek až vymizení. Tetřívěk obývá nejraději místa, kde se střídají jehličnaté a smíšené lesy prostoupené světlinami a pasekami s rašeliništi, vřesovišti, loukami a pastvinami s různými typy rozptýlené zeleně. V imisemi postižených oblastech v ČR vyhledává rozsáhlé holiny zarůstající

náhradními dřevinami o výšce 1 - 4 m, ve vojenských prostorech zase dopadové plochy a území narušované těžkou technikou. Ve všech biotopech je nutná dosti vysoká vlhkost až zamokřenost a hojnost podrostu tvořeného zejména borůvkou, brusinkou, vlochiní, klikvou a jinými bobulovinami.

Původně byl tetřívěk v ČR rozšířen, kromě nížinných oblastí, prakticky po celém území. Nyní je jeho výskyt omezen jen na několik málo horských oblastí. Aktuálně se vykytuje zejména v Krkonoších, Jizerských horách, Krušných horách, Doupovských horách a poslední tetřívci se vyskytují ještě na Šumavě. Dle Hudce a Štastného (2005) byly stavy v ČR nejvyšší zřejmě začátkem 20. století. Ještě kolem roku 1950 se tetřívěk vyskytoval na většině území, ale do roku 1977 však už jen na 15 % původní plochy a **pokles pokračuje** bohužel až dodnes.

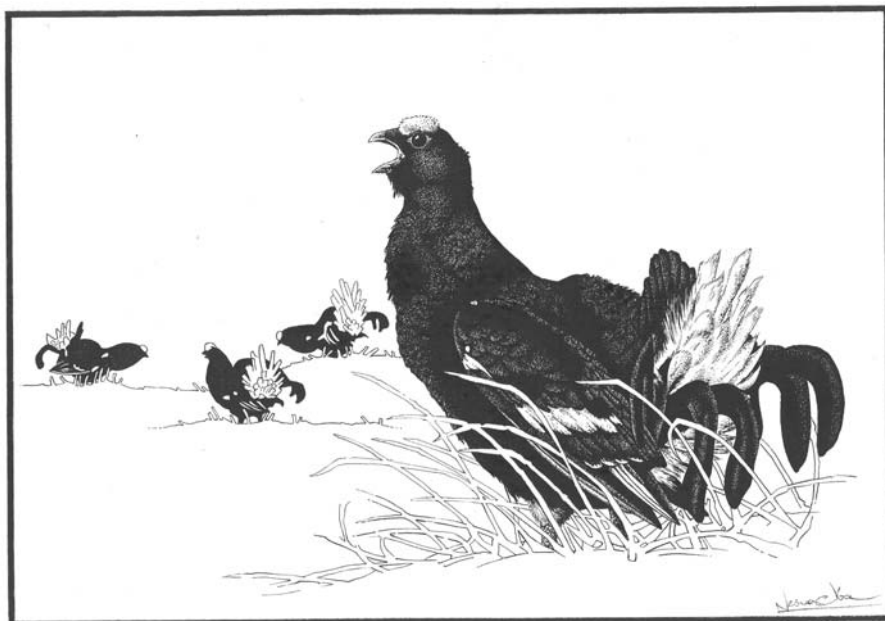
Proč je tedy tetřívěk tak vzácný a ohrožený? Podle mého názoru jsou příčiny dvě - jednak ztráta vhodných biotopů (ta je klíčová), a za druhé tlak predátorů, zejména divokých prasat, lišek, kun a pod.

Z výše uvedené charakteristiky obývaného prostředí vyplývá, že se nejedná o nějaké výjimečné či vzácné stanoviště. Vždyť za první republiky byli tetřívci prakticky všude. V té době však byla Česká republika ještě plná rašelinišť, velkých pasek, které

vznikly nejen kácením stromů, ale také velkoplošnými hmyzími kalamitami (bekyně mniška, kůrovec) či velkých ploch po požárech. V krajině bylo velké množství mokřadů, bažin a pramenišť. V minulosti také člověk daleko více využíval krajinu, která se podobala mozaice různých stanovišť, která tetřívkově velmi vyhovovala. Je potřeba zdůraznit, že tetřívěk není ptákem vysokého lesa. Ke svému životu potřebuje velké otevřené plochy s velmi nízkým a řídkým porostem dřevin a **pozvolný přechod** z otevřené krajiny do lesa.

V Českém Švýcarsku se v minulosti tetřívci vyskytovali i na místech, kde bychom si to dnes jen stěží dokázali představit. Jak asi vypadalo v té době České Švýcarsko? Na mnoha plochách byly velké paseky či nízký les, který tetřívku vyhovuje. Zřejmě zde i často hořelo. Na les plynule navazovala pestrá zemědělská krajina s řadou mokřadů. Zajímavé zřejmě byly i trvale udržované průseky, např. mezi jednotlivými bunkry vojenských opevnění. Intenzivně se také pronásledovali dravci a šelmy. Tato kombinace vytvářela pestrou mozaiku prostředí a vlivů, která tetřívkově nabízela širokou nabídku různých možností pro život.

V první polovině 20. století byli tetřívci hojně rozšířeni např. v oblasti Petrovic, Tisé, Jílového u Děčína, Dolního Žlebu, z pravo-

Kresba: © Petr Nesvadba.

břežní části CHKO u Labské Stráně, kde v padesátých letech tokalo ještě kolem 15 kohoutků. Ještě v 60. letech patřil na všech těchto lokalitách k pravidelně pozorovaným druhům. Z kronik a zástředných listin vyplývá, že v rámci Českokamenického velkostatku byl počet tetřívků, kteří se trvale vyskytovali ve většině revírů, poměrně stabilní. Roční průměr činil 140 jedinců, maximální stav byl zachycen v roce 1933 (188 jedinců), minimální v roce 1937 (pouze 93 jedinců). Nejsilněji byli zastoupeni v polesích Přední Doubice a Prýsk. Z krásnopolského revíru v roce 1934 mizí, v polesí Kamenice se s přestávkami vykazují pouze dva až tři jedinci ročně. Dle fotografií byl kohoutek tetřívka střelen Hansem Härtelem v roce 1933 u Vysoké Lípy a Karlem Lohwassem v roce 1936 a 1940 v oblasti Doubice - Limberk. Ve třicátých letech 20. století byl také pravidelně loven v oblasti Růžové. V druhé polovině 20. století se již stavy

tetřívků na řadě lokalit snižují a nebo mizí zcela. V roce 1968 udává polesný Liška výskyt 20 - 30 jedinců u Tisé. V téže době tokalo na Sněžníku 5 kohoutů. Od počátku 60. let byli tetřívci v pravobřežní části oblasti

pouze sporadicky. V roce 1970 byli u Hřenska zjištěni 2 kohoutci. Aktuálně se tetřívek v pravobřežní části již nevyskytuje. Pozitivní zvrát nastává v sedmdesátých a osmdesátých letech v oblasti Sněžník - Ostrov - Tisá, a to díky velkoplošnému odumření lesních (smrkových) porostů vlivem imisního zatížení. Následnými lesnickými zásahy, jakými bylo plošné odlesnění s následnou bulldozovou přípravou půdy, se vytvářejí pro tetřívka optimální životní podmínky. Na to reagují tetřívci obsazením tohoto prostoru s maximem kolem 20 tokajících tetřívků. Po roce 2000 bohužel dochází díky odrůstání lesa opět ke ztrátě vhodného prostředí a ke snižování početnosti vedoucí až k úplnému vymizení. Poslední tokající tetřívek byl pozorován v roce 2007 v oblasti Děčínského Sněžníku. Zřejmě **posledním místem**, kde byli tetřívci ještě aktuálně zaznamenáni je výše uvedená oblast Rájce. Je však otázkou, na jak dlouho.

Pavel Benda

Tetřívka na mušce růžovské myslivecké společnosti

Svědectví o výskytu toho či onoho druhu, jehož návrat ze smetiště dějin by dnes způsobil malou senzaci a rozzářil zachmuřené obličej diváků hlavních televizních zpráv, podávají občas autoři rozličných textů zcela neúmyslně. Je tomu tak i v případě vzpomínky zaznamenané dvěma Hildami, Hildou Greipelovou a Hübelovou Hildou, na růžovskou mysliveckou společnost. Tok tetřívku obecných zavdával podle všeho dobrý důvod k rozšíření již tak značně pestrého společenského života růžovských myslivců.

Stát se v Růžové myslivcem nebyl zvláštní problém. Nezáleželo příliš na společenském postavení či majetnosti. Stačilo být místní, pořídit flintu, přitom ušetřit i pár drobných na zbrojní průkaz, a už se jeden mohl plně věnovat lovu na pozemcích pronajatých od místních sedláků. Právě tok tetřívku byl také příležitostí k pozvání hostů, a to z nejrozumnějších důvodů, které obvykle nebyly zcela nezištné. Vítání byli především hosté solventní.

Tak například majitel papírny Jordan z Březin s sebou přivážel dary pro zdejší školu v podobě sešitů a množství jiného spotřebního materiálu. Škodní nebyli ani myslivci sami, kteří tak získávali balící papír pro výzdobu vozů karnevalového průvodu. Poněkud složitým hostem byl pro Růžovské saský princ, syn poslední-

ho saského krále Ernst Heinrich, který v Růžové jedenkrát nocoval. Místní hostinec nebyl připraven ani na návštěvy princů, ani na výstřelky moderní doby, jako byl automobil. Posledně jmenovaného nezbylo než umístit do stodoly. Jak se ukázalo, nebyla nervozita ze šlechtické návštěvy namístě, princ si na zvláštní zacházení nepotrpěl, splynul s davem a vesničany bavil humornými historkami.

Mladí myslivci uměli tetřívčí tok využít i k zapůsobení na děvčata. Bylo třeba za tmy absolvovat cestu ke vzdálené, pro účely sledování toku postavené lesní chatce. Pobyt v chatce nebyl zrovna velkou příležitostí pro společenskou konverzaci, všichni zúčastnění se mnohem spíše cvičili v ctnostech, kterými byly trpělivost, klid a mlčení. To vše bylo vykoupeno jedinečným zážitkem, který ský-

tal pohled na poletující a bojující tetřívky za ranního rozbřesku.

Poslední kategorii hostů nelze popsat výstižněji, než slovy "hosté pro pobavení". Růžovští myslivci byli svými neotřelými žertíky proslulí. Zcela prý na Růžovou zanevřel návštěvník hospody, kterého si zde zapamatovali pouze pod přezdívkou Lipničák - der Limpächer. Ten do hostince vstoupil zrovna v den, kdy myslivci čerpali nové síly po nahánce. Malý prostor rychle zaplnili hustým tabákovým dýmem a na dotaz, kdo že jsou ony nezřetelné postavy, Lipničákovi kdosi pohotově vysvětlil, že se jedná o proslulou loupežnickou bandu. V Růžové pak již nebyl nikdy spatřen.

Při jednom takovém žertíku sebral svou roli právě tetřívka, střelený jedním z hostujících myslivců původem ze sousední vsi.

Byl na svůj úlovek patřičně hrdý. Ač varován, že Růžovským se věřit nedá, měl dosti sebevědomí na to, aby prohlašoval, že z něj "nikdo Lipničáka dělat nebude". Což mu však vydrželo jen do chvíle, než se pokusil pozdě k večeru naložit úlovek do svého batohu; z otvoru po kulce se namísto krve řinuly piliny. Také tento host prý do konce svých mysliveckých dnů další pozvání do Růžové zdvořile odmítal. **Tomáš Salov, podle záznamu od Hilde Greipel a Hübel Hilde**

Na slovíčko s Tomášem Chalupou, ministrem životního prostředí

Pokud Vás zajímá, co si myslí ministr životního prostředí, Tomáš Chalupa, o krásách Českého Švýcarska, soužití lidí s chráněnou přírodou, ale také o odhodlání zapsat Českosaské Švýcarsko na seznam přírodního světového dědictví UNESCO, nabízíme vám následující rozhovor. Povídání nejen o jeho vztahu k přírodnímu bohatství Národního parku České Švýcarsko jsme uskutečnili u příležitosti kampaně Dny Českého Švýcarska v Praze, kterou Ministerstvo životního prostředí ČR spolupořádá.

□ Stačí krátký pohled do Vašeho životopisu, ze kterého je zřejmé, že jste velmi zaměstnaný muž. Zbývá Vám nějaký volný čas na poznávání přírodních krás Česka? Jak často se dostanete třeba do oblasti Českého Švýcarska?

Jsem hodně zaneprázdněn, ale pokud to jen trochu jde, snažím se být v přírodě. České Švýcarsko je opravdu významný klenot české přírody. Navíc pro veřejnost velmi dobře zpřístupněn a pobyt zde je opravdovou relaxací. Monументální Pravčická brána, romantická plavba soutěskami Kamenice, fascinující vyhlídky v okolí Jetřichovic, tajemná zákoutí skalních hrádků na Krásnolipsku, to vše bere dech.

□ Jako ministr životního prostředí se velmi často setkáváte s obyvateli i představiteli obcí ležících v chráněných krajinných oblastech a regionech národních parků. Jak lidé vnímají sousedství se státní ochranou přírody, s jakými reakcemi se setkáváte?

Názory na soužití místních obyvatel s chráněnou přírodou jsou rozdílné. Ně-

Ministr životního prostředí, Tomáš Chalupa

kterí mají pocit, že je tím omezován například rozvoj jejich obce a podnikání. Ti druzí, a musím říct, že je jich většina, dobře vědí, že ochrana přírody přináší atraktivitu regionu a tím větší rozvoj služeb. Pomáhá zachovat přírodní krásy, na něž jsou místní obyvatelé hrdí. Vše je dle mého názoru o komunikaci. Platí pravidlo, že tam, kde se lidé dokáží dohodnout a vyjít si vstříc, zásadní problémy nejsou.

□ Národní parky dnes nejsou jen významnými návštěvnickými magnety, ale také prostorem pro přežití řady druhů. Úspěšný byl například návrat sokolů stěhovavých, slibně se vyvíjí i návrat lososů obecných. Nevidíte rozpor mezi rekreačními zájmy a státní ochranou přírody?

Národní park je ze své podstaty zřízen právě s cílem chránit určité území a jeho přírodní fenomény. Každý je však vyhlášen s jistou mírou ochrany, která v žádném případě není a nesmí být v kolizi

s možností využití parku k rekreaci a jeho návštěvám. Vždy jsou v nich definovány tak zvané první zóny, do kterých je vstup povolen pouze po značených turistických cestách právě z důvodu ochrany přírody. Pro ostatní části daného teritoria platí návštěvní řád a celé území podléhá určité rozumné regulaci.

□ Před nedávnem se v regionu Českého Švýcarska na úrovni obcí podařilo dosáhnout konsenzu v otázce rozšíření národního parku o lesní pozemky tak, aby došlo k připojení některých území, která tam logicky patří. Nebyly však součástí kompromisního řešení před rokem 2000. Jaké dáváte tomuto projektu šance?

Vidím to jako jednoznačně pozitivní trend, který i leccos napovídá o soužití parku a okolních obcí. Vždy se ukazuje, že po určité době se názory revidují a pragmaticky vyhodnocují. Potvrzují tím správnost některých řešení.

□ Velmi živě se vede diskuse kolem zápisu oblasti Českosaského Švýcarska na seznam světového přírodního dědictví UNESCO. Co by případný zápis regionu Českého Švýcarska přinesl?

Zápis na seznam světového dědictví UNESCO by určitě byl velmi významným aktem s pozitivním dopadem pro celý region. Kromě nesporných pozitiv, jakými jsou prestiž a zvýšená návštěvnost, by ovšem znamenal také nutnost a potřebu velkého nasazení při ochraně jeho přírodních krás a také závazek zajistit kontinuální rozvoj všech infrastruktur regionu.

Velmi to Českému Švýcarsku přeji nejen jako ministr životního prostředí, ale i hrdý Čech. **Ptal se Tomáš Salov**

Do národního parku po naučných stezkách

OPERAČNÍ PROGRAM
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

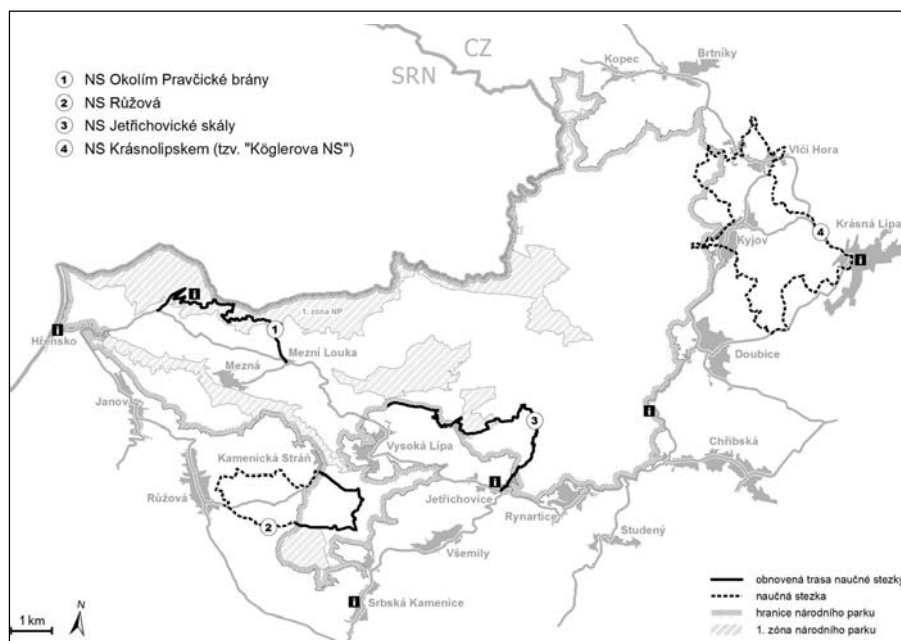

EVROPSKÁ UNIE
Fond soudržnosti
Evropský fond pro regionální rozvoj

Pro vodu,
vzduch a přírodu

Územím Národního parku České Švýcarsko procházejí čtyři naučné stezky. Dvě z nich byly vytvořeny ještě před vznikem národního parku, jedna pak v prvních letech jeho existence (čtvrtá, tzv. Köglerova naučná stezka Krásnolipskem, byla zprovozněna v roce 2006 - poznámka autora) a jejich technická ani obsahová kvalita již neodpovídala současným požadavkům na interpretaci přírodovědných a historických zajímavostí národního parku (viz též podzimní číslo zpravodaje z roku 2008). Z tohoto důvodu přistoupila správa národního parku v roce 2010 k jejich renovaci a modernizaci. Během tří let se tak nového kabátu dočkaly naučné stezky Okolím Pravčické brány, Jetřichovické skály a Růžová.

Naučná stezka Okolím Pravčické brány byla, tak jako i další dvě obnovované stezky, osazena novými dřevěnými stojany s logem národního parku a dvanácti nápaditě pojatými informačními panely (viz též článek v jarním čísle zpravodaje z roku 2011). Na **naučné stezce Jetřichovické skály** přibýlo v roce 2011 k původním zastavením devět nových informačních panelů tematicky zaměřených především na historii lidského využívání zdejší krajiny. Zpeřtřením celé trasy je maketa milíře v „životní velikosti“ umístěná neda- leko turistického odpočívadla v Purkartic-

Rekonstruované naučné stezky na území národního parku

kém lese. Letos na jaře byla obnovena také část **naučné stezky Růžová** procházející územím národního parku (druhá část leží v Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce a s její obnovou se počítá v nejbližších letech). Konkrétně bylo v terénu instalováno pět nových informačních panelů přibližujících návštěvníkům dávnou i nedávnou historii této části Českého Švýcarska,

ale také poslání a přírodní krásy národního parku.

Ke každé z obnovovaných naučných stezek vydala správa národního parku tištěného 28 stránkového průvodce obsahujícího doplňující informace k jednotlivým zastavením i k dalším zajímavostem na trase a v jejím okolí. Průvodci jsou k dostání zdarma v informačních střediscích národního parku.

Projekt obnovy naučných stezek byl součástí tříletého projektu „Obnova turistické infrastruktury v Národním parku České Švýcarsko“, který správa národního parku realizovala díky finanční podpoře Evropské unie, konkrétně Evropského fondu pro regionální rozvoj, a podpoře státního rozpočtu České republiky v rámci Operačního programu Životního prostředí. Celkové náklady na výrobu nových stojanů, informačních panelů a vydání tištěných průvodců činily 531 881,- Kč.

Na závěr nezbývá než pozvat vás, čtenáře našeho zpravodaje, na výlet po některé z opravených naučných stezek a doufat, že úsilí správy národního parku o zlepšování turistického komfortu přispěje ke zpříjemnění vašeho pobytu v Českém Švýcarsku.

Richard Nagel

Instalace nových panelů na naučné stezce Růžová

Soutěž pro zvědavé a hravé čtenáře

Ve čtvrtém pokračování soutěže „Hledáme živočicha“ na vás z fotografie hledí mládě jednoho z běžných druhů savců Českého Švýcarska, schoulené v chumlu svých sourozenců. Fotografie byla pořízena v doupeti, které si tento živočich vyhrabává. - Pokud jste poznali, jaké zvíře se na obrázku skrývá, napište nám svůj tip na emailovou adresu j.juda@npcs.cz nebo ČR - Správa NP České Švýcarsko, Pražská 52, 407 46 Krásná Lípá. Obálku označte heslem „HLEDÁME ŽIVO-

ČICHA“. Uzávěrka soutěže proběhne 30. září 2012. Poté vylosujeme tři úspěšné soutěžící, kteří od nás obdrží zajímavý výherní balíček z Českého Švýcarska. Správnou odpověď a přehled vítězů naleznete v následujícím vydání tohoto zpravodaje na podzim 2012.

Zvíře, které se skrývalo na fotografiích v minulém čísle, byl rys ostrovid. Tři výherci z minulého kola jsou Jakub Volenec z Krásné Lípy, Jiří Čedík z Prahy a Jindřiška Jahodová z Děčína. Blahopřejeme. **Jakub Juda**

Vědomostní soutěž na téma turistika v národním parku

Správa NP České Švýcarsko vyhlásila vědomostní soutěž „Náš národní park České Švýcarsko“, jejímž letošním tématem je turistika v národním parku. Soutěžící si zodpovězením deseti otázek ověří, jak znají fakta o známých turistických cílech Českého Švýcarska. Své

odpovědi pak mohou přihlásit do soutěže zasláním na adresu správy národního parku poštou a nově i pomocí internetového formuláře.

Uzávěrka soutěže je 1. června 2012. Soutěžící se ve čtyřech věkových kategoriích. Pokud soutěžící zodpoví správně všech deset otázek,

postupuje do slosování o věcné ceny. V každé věkové kategorii budou vylosováni tři výherci. Bližší informace a internetový formulář jsou k dispozici na internetové stránce <http://www.npcs.cz/vedomostni-soutez>.

Vědomostní soutěž Náš národní park České Švýcarsko vyhláší správa parku každoročně a letos proběhne již po dvanácté. Od prvního vyhlášení soutěže v roce 2001 se jí zúčastnilo celkem již 3500 soutěžících. Nejmladšímu účastníkovi bylo 7 let a pocházel z Valašských Klobouků, nejstarší účastník pocházel z Karlových Varů a bylo mu 81 let. -jj-

Soutěžní projekt „Vracíme prales do Českého Švýcarska“ pokračuje

S velkým zájmem se v roce 2011 setkal roční soutěžní projekt „Vracíme prales do Českého Švýcarska“, vyhlášený Správou Národního parku pro školy a školní kolektivy při příležitosti mezinárodního roku lesů 2011. Školy a školáci se na jaře a na podzim vydávali na výlety do národního parku, kde sázeli jeřáb ptačí na předem vybrané lokality a získávali tak za každý vysazený stromek jeden bod pro svou školu. V zimě, po ukončení projektu jsme soutěž vyhodnotili a nejlepším školám přijeli předat věcné a hodnotné odměny, které mohou školy využít v rámci své vlastní ekologické výchovy s tématem stromů a lesa, neboť v cenách našly určovací klíče pupenů stromů, program pro interaktivní tabuli o lese,

sadu razítek s lesními zvířaty, karty nejběžnějších druhů stromů a mnoho dalšího.

Zajímavostí celého projektu je skutečnost, že se setkal s tak výrazným zájmem, že v průběhu projektu bylo vysázeno téměř deset tisíc stromků a našim dodavatelům došly sazenice. Soutěžní projekt musel být proto v průběhu podzimu zastaven i přes vzrůstající zájem škol.

Nyní čekáme, až nové sazenice dorostou, abychom mohli na podzim letošního roku tento projekt znovu vyhlásit a dát tak školákům a školám možnost, podílet se opět na obnově pralesa v Českém Švýcarsku. Více informací o projektu najdete na www.npcs.cz/prales.

Jakub Juda

Krásnolipská ZŠ získala první místo a cenu jí předal Pavel Benda, ředitel správy NP.

Uklidíme České Švýcarsko

Zájem škol o dlouhodobější a efektivnější spolupráci se silným partnerem v oblasti environmentální výchovy a úspěch projektu „Vracíme prales do Českého Švýcarska“ přivedl správu národního parku k vytvoření nového soutěžního projektu s názvem „Uklidíme České Švýcarsko“. Ten vychází ze známého celosvětového projektu *Clean up the World* (Uklidíme svět) a jeho cílem je vytvořit vztah žáků k regionu a přírodě prostřednictvím možnosti podílet se na praktické ochraně přírody.

Do tohoto projektu se může zapojit jakákoliv škola, která během svého vlastního výletu na území NP posbírá po neukázněných návštěvnících odpadky, ty odnese k nejbližšímu odpočívadlu či rozcestníku, ke kterému se dostanou strážci přírody automobilem, a napíše email na j.juda@npcs.cz, k němuž připojí fotografii žáků s posbíraným odpadem a doplní kontakt na školu a místo, kde byly pytle uloženy. Strážci tato místa v nejbližší možné době objednou při odvozu odpadu z odpadkových košů, odpad z pytlů zvězí a informace o váze zaznamenají. Škola, která na svých výletech nasbírá nejvíce odpadu (na váhu), získá hodnotné a zajímavé odměny. Více informací na www.npcs.cz/uklidimeceskesvycarsko nebo na j.juda@npcs.cz, případně na tel. 412 354 053 a 737 276 863. **Jakub Juda**

Přehled událostí

Od vydání minulého zpravodaje na podzim 2011 uplynulo naštěstí jen průměrné množství vody, o to bohatší však zimní pololetí bylo na události.

Ke konci října 2011 se vyjasnilo, a to zejména ve věci soudního **sporu o povinnost sanovat skalní bloky v oblasti Hřenska**. Městský soud v Praze rozhodl, že rozhodnutí Krajského úřadu Ústeckého kraje potvrzené v odvolacím řízení Ministerstvem dopravy, kterým bylo správě národního parku nařízeno provedení sanace skalního masívu v bývalém bezcelním pásmu ve Hřensku nad mezinárodní silnicí I/62, bylo nezákonné. Soudní spor se vlekl od roku 2008 a v mezidobě došlo k dalším dvěma hrozbám řízení, které správa parku za vynaložení značných finančních prostředků řešila; především proto, že se k řešení problémů žádná další instituce nehlásila, což velmi komplikovalo život občanům Hřenska. Správa parku věří, že rozsudek umožní v případě budoucích hrozeb řízení skal silničním úřadům rozhodnout v souladu se zákonem, což by napříště mohlo výrazně urychlit a zjednodušit řešení havarijních situací v souvislosti se skalami.

Přelom října a listopadu byl ve znamení **návratu lososů**. Do Kamenice vyplulo za značného mediálního zájmu 12 tisíc tzv. půlročeků, malých rybiček o velikosti 8 až 10 centimetrů. Dobrou třetinu z nich adoptovali "rodiče" prostřednictvím DMS sbírky. Shodou okolností byli v den vypouštění zaznamenáni v Edmundově soutěsce také vracející se dospělci, které se kolegům podařilo dokonce naplnit. Celkově se mohlo jednat o desítky dospělých lososů. Pokrok udělal také adopční program projekt s názvem Návrat lososů; lososy mohou lidé nově adoptovat také prostřednictvím aplikace na sociální síti Facebook, na adrese www.facebook.com/navratlososu.

Méně nápadný, ale velmi významný návrat zažívá další dříve hojný druh, který byl dlouhým v Českém Švýcarsku téměř zcela vytlačen. Je jím **jedle bělokora**. Těžbami prosvětlené smrkové porosty vytváří pro její růst optimální mikroklima a dřívější monokultury tak postupně mění ve smíšené lesy, ve kterých lidé v budoucnu již nebudou muset provádět lesnické zásahy. To že jedle byla v minulosti symbolem oblasti, dokazují také ně-

které pomístní názvy, například v lokalitě Panenská jedle. Mnohý návštěvník však byl zmaten, neboť se obrázek s uvedením pomístního názvu nachází na statném buku, jedle široko daleko žádná. To se změnilo posledního říjnového dne, kdy ředitel správy parku společně s vedoucím lesní správy zasadili Panenskou jedli novou. Přejeme jí dlouhý život a mnoho semenáčků.

Počátkem listopadu bylo některému návštěvníkovi lesa u Jetřichovic zřejmě poněkud chladno, a tak se mu podařilo založit **požár** na ploše zhruba dvou hektarů. Zahřáli se však hasiči pěti sborů z blízkého okolí, nejen od ohně, ale následkem natahování hadic pro vodu ve strmém skalnatém terénu. Hasičům děkujeme.

Zásah hasičů u lesního požáru v Jetřichovicích

O vánoční a novoroční přání se ke konci roku postarala **vydra říční**, která se nechala vyfotografovat fotopastí u říčky Křinice. Skutečnost, že obývá naše vodní toky, není nijak překvapivá, svědčí o tom množství nepřímých stop, které po sobě vydra zanechává. Přesto je fotografie velmi vzácná, neboť se podařilo vydru vyfotografovat na území národního parku vůbec poprvé.

Teplý počátek letošního ledna zprvu připouštěl určité pochybnosti, zda se návštěvníci parku budou vůbec moci potěšit pohledem na **"ledopády"** či bohatou ledovou výzdobu Jeskyně víl. Sezónu ledopádů zachránil příliv mrazivého vzduchu z východu, rampouchy dorostly velmi rychle do obvyklých rozměrů. Satisfakcí za dlouhé čekání bylo jejich krásné, oranžovo-hnědé zbarvení, způsobené prosavováním vody lesní půdou.

Předzvěstí konce poměrně dlouhotrvajících mrazů bylo koncem února hlášení francouzských ornitologů, kteří nedaleko města Arles zaznamenali **čápa černého** vylíhnutého na skalním hnízdě nedaleko Zadní Doubice. Na své cestě z Afriky se zastavil v přírodním parku Camargue, aby se posílil na další cestu. Doufáme, že bude v době vydání tohoto zpravodaje již nerušeně pečovat o svou partnerku či malá čápatka.

Konec zimy s sebou přinesl obvyklé drobné starosti. Náhlému oteplení, které bylo spojené s rychlým **táním sněhu i ledu**, padl za oběť povrch cyklotrasy a žluté značené pěší turistické cesty v úseku mezi Na Tokání a Jetřichovicemi. Cyklotrasa u Zadní Doubice v úseku mezi Vlčí deskou a hraničním přechodem pro změnu ohrožoval desetitunový skalní blok, který ve skalní stěně držel v podstatě už jen díky ledu, který ještě neroztál. Nebezpečnému skalnímu bloku na zem "pomohli" pracovníci skalní čety a pískovcový blok našel nové uplatnění jako dekorace při vstupu do národního parku.

Tomáš Salov

K obvyklým jarním činnostem patří opravy turistických cest. Tuto poškodila voda při jarním tání

Připravujeme pro vás

Akce pro veřejnost v roce 2012

DATUM A ČAS	NÁZEV AKCE	MÍSTO *
KVĚTEN 1. 5., 10.00 5. 5., 6.30 12. 5., 10.00 12. 5., 14.00 19. 5., 9.00 26. 5., 9.00 27. 5., 10.00 27. 5., 10.00	Prvomájová geologicko-botanická vycházka na Růžák Vítání ptačího zpěvu Entomologická exkurze do Kyjovského údolí Den dětí s národním parkem Brigáda na Dolském mlýně Jak vzniká nový prales? Botanická exkurze na Vlčí horu Vernisáž výstavy „Lesy národního parku“	Růžová - restaurace U kostela Krásná Lípa - u správy NP Kyjov - restaurace Na Fakultě Krásná Lípa - areál správy NP Dolský mlýn u Jetřichovic Jetřichovice - před informačním střediskem Panský - vlaková zastávka Srbská Kamenice - informační středisko
ČERVEN 2. 6., 9.30 9. 6., 10.00 16. 6., 9.00 23. 6., 10.00	Výlet na spálenišť Malebným okolím Rynartic Brigáda na Dolském mlýně Historická exkurze do Zadních Jetřichovic	Jetřichovice - před informačním střediskem Rynartice - točna autobusu Dolský mlýn u Jetřichovic Mezní Louka - před hotelem
ČERVENEC 3. 7., 9.15 10. 7., 10.00 15. 7., 9.15 17. 7., 9.15 21. 7., 9.00 24. 7., 10.00 29. 7., 9.15 31. 7., 9.30	Výlet se strážcem národního parku Výlet se strážcem národního parku Výlet se strážcem národního parku Výlet se strážcem národního parku Brigáda na Dolském mlýně Výlet se strážcem národního parku Výlet se strážcem národního parku Výlet se strážcem národního parku	Mezní Louka - před hotelem Brtníky - ústav soc. péče Mezní Louka - před hotelem Mezní Louka - před hotelem Dolský mlýn u Jetřichovic Osada Kopec - restaurace U Vyskočilů Mezní Louka - před hotelem Hřensko - před hotelem Klepáč
SRPEN 7. 8., 10.00 12. 8., 9.15 14. 8., 9.15 18. 8., 9.00 21. 8., 10.00 25. 8., 18.00 26. 8., 9.15 28. 8., 9.15	Výlet se strážcem národního parku Výlet se strážcem národního parku Výlet se strážcem národního parku Brigáda na Dolském mlýně Výlet se strážcem národního parku Evropská noc pro netopýry Výlet se strážcem národního parku Výlet se strážcem národního parku	Brtníky - ústav sociální péče Mezní Louka - před hotelem Mezní Louka - před hotelem Dolský mlýn u Jetřichovic Osada Kopec - restaurace U Vyskočilů Děčín - nábřeží pod zámek Mezní Louka - před hotelem Mezní Louka - před hotelem
ZÁŘÍ 31. 8. - 1. 9., 10.00 2. - 8. 9. 14. 9., 19.30 15. 9., 9.00 22. 9., 10.00	Dvoudenní putování po Českosaském Švýcarsku ** Týden tradičních řemesel, pálení milíře Evropská noc pro netopýry Brigáda na Dolském mlýně Okolím Vysoké Lípy	Hřensko - sídlo skalní čety Dolský mlýn u Jetřichovic Krásná Lípa - areál správy NP Dolský mlýn u Jetřichovic Vysoká Lípa - před hotelem Lípa
ŘÍJEN 6. 10., 9.30 11. - 12.10. 14. 10., 10.00 16. 10., 14.00 20. 10., 9.30	Lesnická exkurze Kyjovským údolím Minulosti Českého Švýcarska Mehové putování Suchou Kamenicí Technicko-geologická exkurze Den stromů	Kyjov - restaurace Na Fakultě Zámek Děčín - badatelna Hřensko - autobusová zastávka na nábřeží Hřensko - před hotelem Praha Jetřichovice - před informačním střediskem
LISTOPAD 2. 11., 13.00	Geologická exkurze na Jetřichovicko	Jetřichovice - před informačním střediskem

* v případě exkurzí místo srazu účastníků, ** nutná předchozí rezervace na adrese j.safranek@npcs.cz

Podrobnější informace o všech akcích naleznete na internetových stránkách správy NP www.npcs.cz a v informační brožurce „Akce pro veřejnost v roce 2012“. Můžete nám také zavolat na číslo 412 354 050 či napsat e-mail na adresu n.park@npcs.cz. Změna programu vyhrazena!

České Švýcarsko - zpravodaj Správy Národního parku České Švýcarsko, ročník 11, číslo 1/2012, č. reg.: MK ČR E 13314.

Vydává: Správa Národního parku České Švýcarsko, Pražská 52, 407 46 Krásná Lípa, tel./fax: +420-412 354 055.

Redakce: Natalie Belisová (n.belisova@npcs.cz). **Grafická úprava:** Pavel Panenka (panenka@principdc.cz).

Tisk: BFHM, spol. s r. o., 403 36 Libouchec 84. Vyšlo v květnu 2012. **Neprodejně.**